

Uwagi dotyczące nomenklatury *Gladiolus palustris* (Iridaceae)

MAGDALENA SZCZEPANIAK

SZCZEPANIAK, M. 2015. Remarks on the nomenclature of *Gladiolus palustris* (Iridaceae). *Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica* 22(2): 357–366. Kraków. PL ISSN 1640-629X.

ABSTRACT: Gaudin's protologue (GAUDIN 1828) is examined to elucidate the correct name of the marsh gladiolus. The correct name of *Gladiolus palustris* Gaudin is established. This specific name is in accordance with the rules of the *International Code of Nomenclature for algae, fungi, and plants* (Art. 11.1 and 11.4; MCNEILL *et al.* 2012) and such form should be used. *G. paluster* Gaudin is not a synonym of *G. palustris* Gaudin. The Latin adjective *paluster* classically had the *-er* ending for the masculine but botanical usage generally prefers the masculine *-is* ending.

KEY WORDS: *Gladiolus palustris* Gaudin, correct name, synonym, species epithets, botanical Latin

M. Szczepaniak, Instytut Botaniki im. Władysława Szafera Polskiej Akademii Nauk, ul. Lubicz 46, 31-512 Kraków, Polska; e-mail: m.szczepaniak@botany.pl

WSTĘP

Nomenklatura botaniczna, której celem jest nadawanie nazw grupom taksonomicznym o różnej randze, oparta jest na przepisach zawartych w *Międzynarodowym Kodeksie Nomenklatury Glonów, Grzybów i Roślin* (MCNEILL i in. 2012). Zastosowanie zasad *Kodeksu* pozwala na utrzymanie jednoznacznego i przejrzystego systemu nazewnictwa. Zgodnie z jedną z podstawowych zasad nomenklatury botanicznej, nazwy naukowe wszystkich taksonów traktowane są jak elementy języka łacińskiego i odmieniane zgodnie z zasadami gramatyki łacińskiej, niezależnie od ich pochodzenia językowego. Wyjątkiem od tej reguły są tzw. *nomina conservanda*, czyli nazwy, które tradycyjnie uważa się za ważne (Art. 14; MCNEILL i in. 2012), nawet jeśli nie są ściśle gramatycznie poprawne i zgodne z przepisami *Kodeksu*.

Gladiolus palustris Gaudin (mieczyk błotny) został opisany w pierwszej połowie XIX w., z podmokłych, transalpejskich siedlisk w Szwajcarii (GAUDIN 1828). W literaturze botanicznej, bez względu na datę publikacji, gatunek funkcjonuje pod nazwami: *Gladiolus palustris* Gaudin (*G. palustris* Gaud.) albo *G. paluster* Gaudin (*G. paluster* Gaud.). W pracach XIX-wiecznych i przede wszystkim z pierwszej połowy XX w., we florach krajowych czy lokalnych oraz w spisach florystycznych, powyższe łacińskie nazwy gatunkowe używane były zupełnie dowolnie. Analizując chronologicznie wybrane publikacje można na przykład stwierdzić, że gatunek jako *G. palustris* został zamieszczony we florze

Transylwanii (SCHUR 1866) oraz we florze Śląska (FIEK 1881). Natomiast *G. paluster* znalazł się we florach Śląska (SCHUBE 1903), obecnych Czech i Słowacji (DOMIN & PODPĚRA 1928), Bałkanów i Bułgarii (HAYEK 1933; KOVAČEV 1964), Ukrainy (KOTOV & BARBARIČ 1950) oraz we florze Środkowej Europy (HEGI 1909).

W dziele *Flora Europaea* (HAMILTON 1980) została opublikowana nazwa *Gladiolus palustris* i od tego czasu nazwa *G. paluster* prawie w ogóle nie pojawia się w publikacjach botanicznych. Współczesne flory europejskie i krytyczne listy roślin podają nazwę *G. palustris* (m.in. ROTHMALER 1986; OBERDORFER 1994; KERGUÉLEN 1999; CONTI i in. 2005; CHRTEK J. jun. 2010; LAUBER i in. 2012).

W polskiej literaturze botanicznej nazwę gatunkową w formie *Gladiolus paluster* zamieszczono we *Florze Polski* (KULCZYŃSKI 1919). Pod nazwą *G. paluster* gatunek został również opublikowany w pierwszym wydaniu *Roślin Polskich* (SZAFER i in. 1924) i w kolejnych wydaniach tego dzieła oraz w *Krytycznej liście roślin naczyniowych Polski* (MIREK i in. 2002). Według przyjętej w tych opracowaniach nomenklatury, nazwa *G. paluster* stała się zwyczajowo używana w publikacjach (np. BERDOWSKI 1965, 2004; KWIATKOWSKI 2000; BARYŁA & CZYŁOK 2001; KAMIŃSKI 2012; CIEŚLAK i in. 2014; TOWPASZ i in. 2014). Natomiast nazwa *G. palustris* została zamieszczona w *Kluczu do oznaczania roślin naczyniowych Polski niżowej* (RUTKOWSKI 2004).

Celem niniejszej pracy było ustalenie, na podstawie obowiązujących przepisów *Międzynarodowego Kodeksu Nomenklatury Glonów, Grzybów i Roślin* (MCNEILL i in. 2012), uprawnionej, naukowej nazwy gatunkowej mieczyka błotnego.

MATERIAŁ I METODY

Protolog *Gladiolus palustris* (GAUDIN 1828) został przeanalizowany pod kątem zgodności z przepisami *Międzynarodowego Kodeksu Nomenklatury Glonów, Grzybów i Roślin* (MCNEILL i in. 2012) i zasadami uznania ważnego opublikowania i poprawności nazwy gatunkowej. Przeprowadzono kwerendę literatury botanicznej od lat 30. XIX w. do czasów współczesnych, dotyczącej nomenklatury i występowania *G. palustris*. Prześlędzono historię prawdopodobnego zróżnicowania według rodzajów gramatycznych oraz reguły gramatyczne dotyczące grupy łacińskich przymiotników i imiesłowów III deklinacji, do których należy przymiotnik *paluster*. Przymiotniki te posiadają w mianowniku liczby pojedynczej (łac. *nominativus singularis*) trzy lub dwa zakończenia rodzajowe: *-er* dla rodzaju męskiego (łac. *masculine*, m.), *-is* dla rodzaju żeńskiego (łac. *feminine*, f.), *-e* dla rodzaju nijakiego (łac. *neuter*, n.) oraz w formie obocznej zakończenie *-is* zarówno dla rodzajów męskiego i żeńskiego (m., f.) i *-e* dla rodzaju nijakiego (n.).

WYNIKI

Nazwa gatunkowa *Gladiolus palustris* Gaudin została efektywnie opublikowana przez Jean'a François'a Gaudin'a w 1828 r. w dziele *Flora Helvetica* (vol. 1: 97). W pracy tej znalazł się protolog wraz z diagnozą gatunku, wskazującą cechy morfologiczne odróżniające go od innych gatunków rodzaju *Gladiolus*. Cechami wyróżniającymi gatunek według GAUDINA (1828) są: jednostronny kwiatostan z kwiatami o wyraźnie podzielonych i zróżnicowanych płatkach okwiatu oraz pylnikach krótszych od nitek pręcików. Typ gatunku

znajduje się w zielniku Musée et Jardins Botaniques Cantonaux w Lozannie w Szwajcarii (LAU; THIERS 2015), a na etykietce zielnikowej zamieszczono nazwę *Gladiolus palustris* i opis stanowiska zbioru. Spełnione zostały zatem wszystkie obowiązujące współcześnie przepisy *Międzynarodowego Kodeksu Nomenklatury ...* (Art. 6, 23, 29, 32; McNEILL i in. 2012), regulujące warunki ważnego opublikowania nazwy.

Zgodnie z zasadami *Kodeksu* „nazwa gatunku jest dwuwyrazową kombinacją składającą się z nazwy rodzaju i następującego po niej pojedynczego epitetu gatunkowego w formie przymiotnika, rzeczownika w dopełniaczu lub przydawki rzeczownikowej [...]” (Art. 23.1). I następnie: „epitet gatunkowy użyty w formie przymiotnikowej, a nie użyty w formie rzeczownika, jest zgodny z formą gramatyczną nazwy rodzaju [...]” (Art. 23.5). Rzeczownik *Gladiolus* (mieczyk, z łac. *gladius* – miecz, zdr. *gladiolus*; REJEWSKI 1996) jest rodzaju męskiego (m.) i odmienia się według II deklinacji języka łacińskiego. Natomiast przymiotnik *paluster* (bagienny, bagnisty, rosnący na bagnie; z łac. *palus* – bagno; REJEWSKI 1996) może mieć dwie, oboczne formy rodzajowe. W pierwszej, klasycznej formie przyjmuje trzy zakończenia dla poszczególnych rodzajów: *paluster* – dla rodzaju męskiego (m.), *palustris* – dla rodzaju żeńskiego (f.) oraz *palustre* – dla rodzaju nijakiego (n.). Klasyczna forma przymiotnika jest zwykle podawana w słownikach. Druga, oboczna forma przymiotnika *paluster* ma dwa zakończenia rodzajowe i formę: *palustris* – dla rodzaju męskiego i żeńskiego (m., f.) oraz *paluster* – dla rodzaju nijakiego (n.). Forma ta jest rzadziej używana i nie zawsze podawana w słownikach (GLARE 1968; PLEZIA 1974).

Przymiotnikami, które mają dwie formy (klasyczną i oboczną) zakończeń rodzajowych, używanymi w nazewnictwie botanicznym, są np.: *acer*, *alacer*, *campester*, *celeber*, *equester*, *lacuster*, *paluster*, *pedester*, *puter*, *saluber*, *silvester*, *terrester* czy *volucer* (GREENOUGH i in. 1903; PLEZIA 1974; STEARN 1983). Analizując bazy danych roślin naczyniowych, takie jak np. *The Plant List* (2013), *The International Plant Names Index* (2015) czy *World Checklist of Selected Plant Families* (2015), można stwierdzić, że w przeważającej liczbie przypadków do tworzenia nazw gatunkowych roślin, powyższe przymiotniki są używane w formie obocznej z dwoma zakończeniami rodzajowymi (-is, -e). Forma klasyczna przymiotników z zakończeniem -er w mianowniku liczby pojedynczej rodzaju męskiego występuje rzadko jako epitet gatunkowy (np. *acer*, *alacer*, *campester*, *lacuster*, *paluster*), bądź nie występuje w ogóle (np. *celeber*, *equester*, *lacuster*, *pedester*, *puter*, *saluber*, *terrester*, *volucer*).

Zgodnie zatem z zasadami gramatyki łacińskiej, obie nazwy, zarówno *Gladiolus paluster*, jak i *G. palustris*, są językowo poprawne i, co zostało wcześniej wykazane, były używane w dowolny sposób w pracach botanicznych. Odwołując się jednak do *Kodeksu* „każda rodzina lub takson niższej rangi o określonym zakresie, pozycji i randze może mieć tylko jedną nazwę poprawną [...]”, z pewnymi wyjątkami (Art. 11.1; McNEILL i in. 2012). Z uściśleniem: „poprawną nazwą jakiegokolwiek taksonu poniżej rangi rodzaju jest kombinacja końcowego epitetu najwcześniejszej nazwy uprawnionej taksonu w tej samej randze, z poprawną nazwą rodzaju lub gatunku, do którego jest zaliczona [...]” (Art. 11.4) oraz „tylko jeden wariant ortograficzny jakiegokolwiek nazwy jest uważany za opublikowany ważnie, mianowicie ten, którego forma ukazała się w publikacji oryginalnej [...]” (Art. 61.1). W odniesieniu do poszczególnych przepisów *Kodeksu*, w oryginalnej pracy

GAUDINA (1828) znajduje się ważnie opublikowana nazwa *G. palustris*, i w związku z tym ta forma powinna być używana.

W niektórych polskich publikacjach botanicznych *Gladiolus palustris* Gaudin jest traktowany jako synonim *G. paluster* Gaudin (np. BARYŁA & CZYŁOK 2001; BERDOWSKI 2004; TOWPASZ i in. 2014). Oczywiście jest jednak w tym przypadku, że autor ważnie opublikowanej nazwy *G. palustris* nie używał jej zamiennie z *G. paluster* w tej samej, oryginalnej pracy (GAUDIN 1828). Od strony językowej i znaczeniowej kombinacje są poprawne, oba sformułowania rozumiane są jako mieczyk błotny, z tym, że forma *G. paluster* jest formą klasycznej łaciny i stąd może wzięło się przyzwolenie na jej używanie przez łacińskich purystów językowych zajmujących się botaniką, zwłaszcza w XIX w. Natomiast w odniesieniu do przepisów *Kodeksu* (Art. 14) *G. paluster* Gaudin nie może być uznawany za synonim *G. palustris* Gaudin, ponieważ obie nazwy są jedynie wariantami ortograficznymi i nie odnoszą się ani do tego samego typu nomenklatorycznego (synonimy homotypowe), ani do różnych typów taksonomicznych (synonimy heterotypowe).

DYSKUSJA

Łacina botaniczna (botanical Latin; STEARN 1983) jest nowożytnym językiem romańskim o specjalnym zastosowaniu, który wywodzi się od renesansowej łaciny. Na jego ukształtowanie miały wpływ różne języki narodowe, co było związane z traktowaniem botaniki jako służebnej gałęzi nauki dla potrzeb np. medycyny czy rolnictwa (REJEWSKI 1996). Stąd podstawą do utworzenia wielu łacińskich nazw roślin były ich nazwy w językach narodowych, które następnie zostały zlatynizowane pod względem morfologiczno-słotwórczym. W nomenklaturze botanicznej funkcjonują głównie zlatynizowane nazwy pochodzenia greckiego, ale spotyka się także nazwy o proveniencji arabskiej, tureckiej, chińskiej, japońskiej, czy też wywodzące się z języków celtyckich i innych (REJEWSKI 1996; STEC 2013).

Łacina botaniczna ewoluowała w ciągu wieków, stając się międzynarodowym narzędziem naukowego opisu i nazewnictwa roślin (STEARNS 1983). Rozwój nauki w ciągu ostatnich 250 lat, zmierzający w kierunku precyzji i ekonomii w słowach, spowodował ukształtowanie się pewnej odrębności łaciny botanicznej od łaciny klasycznej (STEARNS 1983). Językowa autonomia łaciny botanicznej polega przede wszystkim z jednej strony na włączeniu do języka wielu terminów nieznanymi w klasycznej łacinie, np. *ascus*, *calyptra*, *perigonium*, *sepalum* czy *tepalum*, a z drugiej na użyciu wielu słów klasycznej łaciny w nowym, specjalistycznym znaczeniu albo w użyciu dalekim od ich pierwotnego znaczenia, np. *bractea*, *calyx*, *corolla*, *stigma* czy *stipula* (STEARNS 1983). Obok takich przesunięć znaczeniowych wraz z zapożyczeniami z innych języków, dodatkowo została uproszczona gramatyka. Analizując obecnie formę gramatyczną nazw rodzajowych czy gatunkowych roślin, trzeba zdawać sobie sprawę z tych odmienności pomiędzy łaciną botaniczną i łaciną klasyczną.

Do tworzenia nazw gatunkowych bądź wewnątrzgatunkowych zazwyczaj używa się rzeczowników, przymiotników albo imiesłówów (MCNEILL i in. 2012). Szczegółowe zasady,

wyjątki oraz przykłady tworzenia epitetów gatunkowych, pochodzących od różnych części mowy, zostały przedstawione w pracach np. STEARN'A (1983) oraz NICOLSON'A (1974, 1986).

Epitet gatunkowy użyty w formie przymiotnikowej powinien zgadzać się pod względem rodzaju gramatycznego z rodzajem gramatycznym rzeczownika (męski, żeński, nijaki), będącym nazwą rodzaju, i mieć formę mianownika w liczbie pojedynczej (łac. *nominativus singularis*). Przymiotniki w języku łacińskim mogą mieć trzy zakończenia rodzajowe w mianowniku liczby pojedynczej (np. *albus*; m., *alba*; f. i *album*; n.), dwa zakończenia (np. *viridis*; m. f., *viride*; n.) lub jedno zakończenie (np. *simplex*; m., f., n.) i odmieniają się zgodnie z prawidłami deklinacyjnymi przymiotników (STEARN 1983).

Istnieje również grupa przymiotników III deklinacji, które posiadają zarówno trzy, jak i dwa zakończenia rodzajowe (formę oboczną), gdzie forma o trzech zakończeniach jest podstawową formą, zazwyczaj podawaną w słownikach. Według zasad klasycznej łaciny użycie trzech zakończeń rodzajowych, tj. zakończenia *-er* dla rodzaju męskiego (oraz zakończeń *-is* i *-e* odpowiednio dla rodzaju żeńskiego i nijakiego) w tego typu przymiotnikach jest bardziej odpowiednie. Jednak w łacinie botanicznej zwykle stosuje się dwa zakończenia rodzajowe, tj. zakończenie *-is* dla rodzaju męskiego i żeńskiego oraz *-e* dla rodzaju nijakiego (por. WYNIKI). Dla każdego przymiotnika z tej grupy można znaleźć co najmniej jeden przykład użycia z inną końcówką niż podano w słownikach, i to bez widocznego związku z okresem historycznym czy rangą autora. Jak można zauważyć, nawet sami Rzymianie nie mieli pod tym względem uniwersalnej zasady, ale używali różnych form w zależności (być może) od dialektu czy indywidualnej językowej intuicji. Oboczność, dotycząca różnych zakończeń rodzajowych przymiotników, była obecna w języku łacińskim, z czasem uzyskując funkcję gramatyczną. Według WACKERNAGEL'A (LANGSLOW 2009) w odmianie przymiotników III deklinacji, opozycja pomiędzy rodzajami męskim i żeńskim praktycznie zanikła jeszcze w okresie przedklasycznym. LEWIS i SHORT (1891) w *Harpers' Latin dictionary* odnotowują użycie przymiotnika *palustris* w mianowniku liczby pojedynczej rodzaju męskiego przez Columellę, autora żyjącego w I w., uchodzącego za największy rzymski autorytet w dziedzinie rolnictwa. W słowniku francusko-łacińskim z XVIII w. (BOINVILLIERS & JOURNET 1768) również podawane są tylko dwa zakończenia rodzajowe (*-is*, *-e*) tego przymiotnika.

Dla omawianej grupy przymiotników, regularnie używaną formą w łacinie botanicznej stała się forma o dwóch zakończeniach rodzajów gramatycznych: *-is* dla rodzaju męskiego i żeńskiego (m. i f.) oraz *-e* dla rodzaju nijakiego (n.) (STEARN 1983; NICOLSON 1986), np. *Bidens* (m.) *palustris*, *Carduus* (m.) *palustris*, *Lathyrus* (m.) *palustris*, *Potamogeton* (m.) *palustris*, *Ranunculus* (m.) *palustris*, *Sonchus* (m.) *palustris*, jak również *Orchis* (f.) *palustris*, *Quercus* (f.) *palustris*, *Taraxacum* (n.) *palustre* i *Ostericum* (n.) *palustre*. Okazuje się, że już Linneusz utworzył poprawną pod względem zasad łaciny botanicznej nazwę: *Scirpus* (m.) *palustris*, a nie jej bardziej klasyczną formę – *Scirpus paluster* (STEARN 1983).

Na ogół użycie formy przymiotników tej grupy z zakończeniem *-er* dla rodzaju męskiego w liczbie pojedynczej jest rzadko spotykane w nomenklaturze botanicznej, a dla omawianego przymiotnika jest ich tylko kilka, np. *Cyperus* (m.) *paluster*, *Rumex* (m.) *paluster*, *Senecio* (m.) *paluster* czy *Trollius* (m.) *paluster*.

Historia nomenklatury *Gladiolus palustris* jest związana z powstawaniem zasad łaciny botanicznej. Wydaje się, że pewna dowolność w używaniu nazwy *G. paluster* zamiennie z *G. palustris*, zwłaszcza w XIX w., była efektem utworzenia tej pierwszej przez botaników posługujących się klasyczną łaciną. Dodatkowo, w wielu pracach gatunków pod nazwą *G. paluster* znalazł się zapewne w rezultacie powtórzeń i opierania się na wcześniejszych opracowaniach, bez odwołania się do nazwy użytej oryginalnie przez jej autora.

WNIOSKI

Poprawna nazwa omawianego gatunku to: *Gladiolus palustris* Gaudin. Jest ona zgodna z protologiem gatunku, przepisami *Międzynarodowego Kodeksu Nomenklatury Glonów, Grzybów i Roślin* (MCNEILL i in. 2012) oraz z obowiązującą listą skrótów nazwisk autorów nazw botanicznych według BRUMMITT'A i POWELL'A (1992).

Gladiolus palustris jest nazwą obowiązującą m.in. w *Flora Europaea* (HAMILTON 1980), w *The World of Iridaceae* (INNES 1985), w *The International Plant Names Index* (2015), *The Plant List* (2013) oraz w *World Checklist of Selected Plant Families* (2015).

Podziękowania. Składam podziękowania panu dr. hab. Krzysztofowi Pawłowskiemu za konsultacje dotyczące języka łacińskiego oraz recenzentom za krytyczne uwagi.

LITERATURA

- BARYŁA J. & CZYŁOK A. 2001. *Gladiolus paluster* Gaudin, Mieczyk błotny. – W: R. KAŻMIERCZAKOWA & K. ZARZYCKI (red.), Polska czerwona księga roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe, s. 431–432. Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- BERDOWSKI W. 1965. Flora rezerwatu „Łąka Sulistrowicka”. – *Acta Universitatis Wratislaviensis* 42, Prace Botaniczne 6: 107–139.
- BERDOWSKI W. 2004. *Gladiolus paluster* Gaudin, Mieczyk błotny. – W: B. SUDNIK-WÓJCIKOWSKA & H. WERBLAN-JAKUBIEC (red.), Gatunki roślin. Poradnik ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 – podręcznik metodyczny. Tom 9, s. 136–139. Ministerstwo Środowiska, Warszawa.
- BOINVILLIERS J. E. J. F. & JOURNET C. 1768. Le Dictionnaire des commençans, françois et latin, dédié a Monseigneur le duc de Bretagne. s. 575. Chez Claude Journet, Libraire de Monseigneur l' Archevêque à la montée du Pont de Pierre, du côté de Saint Nisier, à l'enseigne de Saint Irénée, Lyon.
- BRUMMITT R. K. & POWELL C. E. (red.). 1992. Authors of plant names. s. 732. Royal Botanic Garden, Kew.
- CHRTEK J. jun. 2010. *Gladiolus* L. – mečík. – W: J. ŠTĚPÁNKOVÁ, J. CHRTEK jun. & Z. KAPLAN (red.), Květena České republiky 8, s. 562–565. Academia, Praha.
- CIEŚLAK E., SZCZEPANIAK M., KAMIŃSKI R. & HEISE W. 2014. Stan zachowania krytycznie zagrożonego gatunku *Gladiolus paluster* (Iridaceae) w Polsce – analiza zmienności genetycznej osobników w uprawie Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Wrocławskiego w kontekście prowadzonych działań ochronnych. – *Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica* 21(1): 49–66.
- CONTI F., ABBATE G., ALESSANDRINI A. & BLASI C. (red.). 2005. An annotated checklist of the Italian vascular flora. s. 420. Palombi Editori, Roma.

- DOMIN K. & PODPĚRA J. 1928. Klíč k úplné květeně Republiky Československé. s. 1088. R. Promberger, Olomouc.
- FIEK E. 1881. Flora von Schlesien preussischen und österreichischen Antheils, enthaltend die wildwachsenden, verwilderten und angebauten Phanerogamen und Gefäss-Cryptogamen. s. 164 + 571. J. U. Kern's Verlag, Breslau.
- GAUDIN J. F. 1828. Flora Helvetica sive historia stirpium hucusque cognitarum in Helvetia et in tractibus conterminis aut sponte nascentium aut in hominis animaliumque usus vulgo cultarum continuata. **1**. s. [i]–xxxii, [1]–504. Orelli, Fuessli & Co., Zürich.
- GLARE P. G. W. 1968. Oxford Latin Dictionary. s. 2400. Oxford University Press, Oxford.
- GREENOUGH J. B., KITTREDGE G. L., HOWARD A. A. & D'OUGE B. L. (red.). 1903. Allen and Greenough's New Latin Grammar for Schools and Colleges, Founded on Comparative Grammar. s. 490. Ginn & Company Publishers, The Athenaeum Press, Boston and London.
- HAMILTON A. P. 1980. *Gladiolus* L. – W: T. G. TUTIN, V. H. HEYWOOD, N. A. BURGESS, D. M. MOORE, D. H. VALENTINE, S. M. WALTERS & D. A. WEBB (red.), Flora Europaea. **5**. *Alismataceae* to *Orchidaceae* (*Monocotyledones*), s. 101–102. Cambridge University Press, Cambridge.
- HAYEK A. 1933. Prodromus Florae peninsulae Balcanicae, **3**. – Repertorium Specierum Novarum Regni Vegetabilis **30**(3): 1–472.
- HEGI G. 1909. Illustrierte Flora von Mittel-Europa. Mit besonderer Berücksichtigung von Oesterreich, Deutschland und der Schweiz. Band **2**. Teil 1. *Monocotyledones*. s. 405. A. Pichler's Witwe und Sohn, Wien.
- INNES C. 1985. The World of *Iridaceae*. s. vi + 405. Holly Gate International Ltd., Ashington, UK.
- KAMIŃSKI R. 2012. Mieczyk błotny *Gladiolus paluster* Gaudin. – W: J. PERZANOWSKA (red.), Monitoring gatunków roślin. Przewodnik metodyczny. Część II, s. 169–183. Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, Warszawa.
- KERGUÉLEN M. 1999. Index synonymique de la Flore de France. Institut National de la Recherche Agronomique. Published on the Internet: <http://www2.dijon.inra.fr/flore-france/index.htm>.
- KOTOV M. I. & BARBARIĆ A. I. (red.). 1950. Flora URSS. s. 425. Vidavnictvo Akademii Nauk Ukraïns'koï RSR, Kiïv.
- KOVAČEV I. 1964. Rod 189 (4). *Gladiolus*, petlovo pero – *Gladiolus* L. – W: D. JORDANOV, B. KITANOV & S. V"LEV (red.), Flora Reipublicae Popularis Bulgaricae **II**, s. 346–349. In aedibus Academiae Scientiarum Bulgaricae, Sofia.
- KULCZYŃSKI S. 1919. *Gladiolus* L. – W: M. RACIBORSKI & W. SZAFER (red.), Flora polska. Rośliny naczyniowe Polski i ziem ościennych **1**, s. 146–148. Nakładem Akademji Umiejętności, Kraków.
- KWIATKOWSKI P. 2000. Notatki florystyczne z Gór Kaczawskich i ich Pogórza (Sudety Zachodnie). – Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica **7**: 105–116.
- LANGSLOW D. (red.). 2009. Jacob Wackernagel. Lectures on syntax. With special reference to Greek, Latin, and Germanic. s. xxii + 982. Oxford University Press, Oxford.
- LAUBER K., WAGNER G. & GYGAX A. 2012. Flora Helvetica. Flora der Schweiz. 5 Aufl. s. 1656 + 290. Haupt Verlag, Bern – Stuttgart – Wien.
- LEWIS C. T. & SHORT C. 1891. Harpers' Latin dictionary. A new Latin dictionary founded on the translation of Freund's Latin-German lexicon, ed. by E. A. ANDREWS, LL.D. s. 2019. Harper & Brothers Publishers, New York, Clarendon Press, Oxford.
- MCNEILL J., BARRIE F. R., BUCK W. R., DEMOULIN V., GREUTER W., HAWKSWORTH D. L., HERENDEEN P. S., KNAPP S., MARHOLD K., PRADO J., PRUD'HOMME VAN REINE W. F., SMITH G. F., WIERSEMA J. H. & TURLAND N. J. (red.). 2012. International Code of Nomenclature for algae, fungi, and plants

- (Melbourne Code). *Regnum Vegetabile* **154**. s. 140. A. R. G. Gantner Verlag K. G., Ruggell. Published on the Internet: <http://www.iapt-taxon.org/nomen/main.php>.
- MIREK Z., PIĘKOŚ-MIREK H., ZAJĄC A. & ZAJĄC M. 2002. Flowering plants and pteridophytes of Poland. A checklist. – W: Z. MIREK (red.), *Biodiversity of Poland* **1**, s. 442. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- NICOLSON D. H. 1974. Orthography of names and epithets: latinization of personal names. – *Taxon* **23**: 549–561.
- NICOLSON D. H. 1986. Species epithets and gender information. – *Taxon* **35**: 323–328.
- OBERDORFER E. 1994. *Pflanzensoziologische Exkursionsflora*. 7 Aufl. s. 1014. Verlag E. Ulmer, Stuttgart.
- PLEZIA M. (red.). 1974. *Słownik łacińsko-polski*. Tom **4**, P–R. s. 583. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- REJEWSKI M. 1996. Pochodzenie łacińskich nazw roślin polskich. *Przewodnik botaniczny*. s. 170. Spółdzielnia Wydawniczo-Handlowa „Książka i Wiedza”, Warszawa.
- ROTHMALER W. 1986. *Exkursionsflora für die Gebiete der DDR und BRD* **4**. s. 744. Volk und Wissen Volkseigener Verl., Berlin.
- RUTKOWSKI L. 2004. *Klucz do oznaczania roślin naczyniowych Polski niżowej*. Wyd. II. s. 814. Wydawnictwo Naukowe PWN S.A., Warszawa.
- SCHUBE TH. 1903. *Die Verbreitung der Gefäßpflanzen in Schlesien preußischen und österreichischen Anteils*. s. iv + 361. R. Nischowsky Verlag, Breslau.
- SCHUR P. J. F. 1866. *Enumeratio Plantarum Transsilvaniae*. s. xviii + 984. Guilielmum Braumüller, Vindobonae.
- STEARNS W. T. 1983. *Botanical Latin*. 3rd Ed. s. 566. David & Charles, Newton Abbot, Great Britain.
- STEC W. 2013. Z zagadnień motywacji nazw roślin leczniczych w języku polskim i rosyjskim: nazwy motywowane warunkami środowiskowymi roślin. – *Studia Wschodniosłowiańskie* **13**: 127–142.
- SZAFER W., KULCZYŃSKI S. & PAWŁOWSKI B. 1924. *Rośliny polskie*. Opisy i klucze do oznaczania wszystkich gatunków roślin naczyniowych rosnących w Polsce bądź dziko, bądź też zdziczałych lub częściej hodowanych. s. xxxii + 736. Książnica-Atlas, Lwów – Warszawa.
- THE INTERNATIONAL PLANT NAMES INDEX. 2015. Published on the Internet: <http://www.ipni.org/> (accessed 02 October 2015).
- THE PLANT LIST. 2013. Version 1.1. Published on the Internet: <http://www.theplantlist.org/> (accessed 15 October 2015).
- THIERS B. 2015. *Index Herbariorum: A global directory of public herbaria and associated staff*. New York Botanical Garden's Virtual Herbarium. Published on the Internet: <http://sweetgum.nybg.org/science/ih/> (accessed 15 October 2015).
- TOWPASZ K., KAMIŃSKI R. & STACHURSKA-SWAKOŃ A. 2014. *Gladiolus paluster* Gaudin, Mieczyk błotny. – W: R. KAŻMIERCZAKOWA, K. ZARZYCKI & Z. MIREK (red.), *Polska czerwona księga roślin*. Paprotniki i rośliny kwiatowe. Wyd. III, s. 608–610. Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- WORLD CHECKLIST OF SELECTED PLANT FAMILIES. 2015. Facilitated by the Royal Botanic Gardens, Kew. Published on the Internet: <http://apps.kew.org/wcsp/> (accessed 20 October 2015).

SUMMARY

Gladiolus palustris Gaudin, the marsh gladiolus (*Iridaceae*), was described in the first part of the 19th century from moist, transalpine habitats in Switzerland (GAUDIN 1828). The species type is deposited in the herbarium of the Musée et Jardins Botaniques Cantonaux in Lausanne, Switzerland (LAU; THIERS 2015).

Two names of this species: *Gladiolus palustris* Gaudin (*G. palustris* Gaud.) and *G. paluster* Gaudin (*G. paluster* Gaud.) were used in botanical literature, especially that dating from the 19th century and the first half of the 20th century (e.g. SCHUR 1866; FIEK 1881; SCHUBE 1903; HEGI 1909; DOMIN & PODPĚRA 1928; HAYEK 1933; KOTOV & BARBARIČ 1950; KOVAČEV 1964). In *Flora Europaea* (HAMILTON 1980), the name *G. palustris* was adopted and the name *G. paluster* has rarely appeared in botanical publications since then.

In Polish botanical literature, *Gladiolus paluster* was published in *Flora Polski* (KULCZYŃSKI 1919). The same name, *G. paluster*, was also used in the first edition of *Rośliny Polskie* (SZAFER *et al.* 1924) and in its subsequent editions as well as in *Flowering plants and peridophytes of Poland. A checklist* (MIREK *et al.* 2002). According to the nomenclature adopted in these studies, the name *G. paluster* became conventionally used in Polish publications (e.g. BERDOWSKI 1965, 2004; KWIATKOWSKI 2000; BARYŁA & CZYŁOK 2001; KAMIŃSKI 2012; CIEŚLAK *et al.* 2014; TOWPASZ *et al.* 2014). In contrast, the name *G. palustris* was used in *Klucz do oznaczania roślin naczyniowych Polski niżowej* (RUTKOWSKI 2004).

The aim of this paper was to establish the correct name of the marsh gladiolus with regard to the rules of the *International Code of Nomenclature for algae, fungi, and plants* (MCNEILL *et al.* 2012).

The species name *Gladiolus palustris* Gaudin was effectively published in *Flora Helvetica* (vol. 1: 97; GAUDIN 1828). The diagnosis of the species indicating the set of morphological characters that distinguish it from other species of the genus *Gladiolus*, geographical data, references and comments were given in the protologue.

In keeping with the rules of the *Code*, “the name of a species is a binary combination consisting of the name of the genus followed by a single specific epithet in the form of an adjective, a noun in the genitive, or a word in apposition [...]” (Art. 23.1). The *Code* further stipulates that “the specific epithet, when adjectival in form and not used as a noun, agrees grammatically with the generic name [...]” (Art. 23.5). The noun *Gladiolus* (from Latin *gladius* – sword; *gladiolus* – the diminutive of *gladius*; REJEWSKI 1996) of masculine gender (m.) declines according to the Latin second declension. The adjective *paluster* (swampy, marshy; from Latin *palus* – marsh, swamp, bog, fen, pool; STEARN 1983) of the third declension has the nominative singular endings of genders *-er* (masculine, m.), *-is* (feminine, f.) and *-e* (neuter, n.) in the classical form and has the *-is* (m., f.) and *-e* (n.) endings as variants. The latter form with two terminations for genders is usually used in botanical Latin (STEARNS 1983), e.g. *Bidens* (m.) *palustris*, *Carduus* (m.) *palustris*, *Lathyrus* (m.) *palustris*, *Potamogeton* (m.) *palustris*, *Ranunculus* (m.) *palustris*, *Sonchus* (m.) *palustris*, and also *Orchis* (f.) *palustris*, *Quercus* (f.) *palustris*, *Taraxacum* (n.) *palustre* and *Ostercicum* (n.) *palustre*. Hence, Linnaeus formed *Scirpus* (m.) *palustris*, rather than the classically correct *S. paluster* (STEARNS 1983).

Only a few cases of nomenclatural usage favours the masculine *paluster* as e.g. *Cyperus* (m.) *paluster*, *Rumex* (m.) *paluster*, *Senecio* (m.) *paluster* or *Trollius* (m.) *paluster*.

Other adjectives of the third declension with three or two terminations for genders and the masculine *-is* ending usually used as a species epithets are: *acer*, *alacer*, *campester*, *celeber*, *equester*, *lacuster*, *paluster*, *pedester*, *puter*, *saluber*, *silvester*, *terrester* and *volucer* (GREENOUGH *et al.* 1903; STEARN 1983). The classical form with the masculine *-er* ending in the nominative singular are rarely used as a species epithets (e.g. *acer*, *alacer*, *campester*, *lacuster* and *paluster*) or are not used at all (e.g. *celeber*, *equester*, *lacuster*, *pedester*, *puter*, *saluber*, *terrester* and *volucer*; cp. *The International Plant Names Index* 2015). These adjectives, essentially irregular three-ending adjectives in classical Latin, have become regular two-ending adjectives in botanical Latin (STEARNS 1983; NICOLSON 1986).

Thus, in accordance with the rules of Latin grammar, both names, *Gladiolus paluster* and *G. palustris*, are linguistically correct and have been used interchangeably in botanical publications for this reason (e.g. SCHUR 1866; FIEK 1881; KULCZYŃSKI 1919; DOMIN & PODPĚRA 1928; HAYEK 1933; MIREK *et al.* 2002; RUTKOWSKI 2004). However, the *Code* specifies that “each family or taxon of lower rank with a particular circumscription, position, and rank can bear only one correct name [...]” with some exceptions (Art. 11.1; MCNEILL *et al.* 2012). Additionally, “for any taxon below the rank of genus, the correct name is the combination of the final epithet of the earliest legitimate name of the taxon in the same rank, with the correct name of the genus or species to which it is assigned [...]” (Art. 11.4) and “only one orthographical variant of any one name is treated as validly published: the form that appears in the original publication [...]” (Art. 61.1). Hence, *G. paluster* Gaudin and *G. palustris* Gaudin should not be treated as synonyms (Art. 14).

In conclusion, *Gladiolus palustris* Gaudin has been validly published and is the correct specific name according to *International Code of Nomenclature for algae, fungi, and plants* (Art. 11.1 and 11.4; McNeill *et al.* 2012). The name *G. palustris* has been adopted by authors of many European floras (e.g. HAMILTON 1980; ROTHMALER 1986; OBERDORFER 1994; KERGUÉLEN 1999; CONTI *et al.* 2005; CHRTEK J. jun. 2010; LAUBER *et al.* 2012). This is the accepted name in the *The World of Iridaceae* (INNES 1985), *The International Plant Names Index* (2015), *The Plant List* (2013) and in *World Checklist of Selected Plant Families* (2015).

Przyjęto do druku: 12.11.2015 r.